

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

ערש"ק נצבים וילך כד אלול תשע ♦ דף היומי בבלי: עבודה זרה כ ירושלמי: תרומות יט

ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי וגו'

כתב הרא"ש בפרק ערבי פסחים (סי' י"ג) רב שלום ממתא מחסיא כתב, שתקנו לומר צדוק הדין (צדקתך צדק שאנו אומרים במנחה של שבת), על שמת משה רבינו באותה שעה. והקשה הרא"ש, והלא אמר משה רבנו 'בן מאה ועשרים שנה אנכי היום', ודרשו רבותינו היום מלאו ימי ושנותי, ואמרינן, בו ביום כתב י"ג ספרי תורה, ובשבת היאך היה כותב. ומסיק הרא"ש, ששבעה באדר שמת בו משה רבנו, ערב שבת היה.

ונראה לפרש, שבאמת מת משה רבנו בערב שבת, אלא שחשובים חייו של משה לפני הקדוש ברוך הוא, וגם כשכבר הגיע יום מותו, האריך את חייו עד סופו של היום בקצהו האחרון ממש. בפרשת בראשית, את הפסוק 'ויכל אלקים ביום השביעי', פירש רש"י, בשר ודם שאינו יכול לכיון עתיו ורגעיו, צריך להוסיף מחול על הקדש, אבל הקדוש ברוך הוא שיכול לכיון, נכנס בו כחוט השערה והיה נראה כאילו כלה בו ביום. דוגמת זה, גם כשמת משה רבנו, ונסתלק באותו רגע שכלה יום ישי ונכנסה שבת, נראה היה כאילו מת בשבת.

אנינות על המת והספד, אינם נוהגים בשבת. אך מי שצריך להחשיך על התחום, כדי שיוכל מיד בצאת השבת לעסוק בצרכי המת, חלה עליו אנינות משעה שיצא להחשיך על התחום. כאשר מת משה רבנו בכניסת השבת, לא חלו שום אבלות ואנינות, רק כאשר הגיעה שעת המנוחה החלו אותם שחנו במחנה ישראל מרחוק, להכין את עצמם להספדו של משה רבנו, ובאותה שעה חלה עליהם אנינות.

מפני שבאותה שעה החלה בעם ישראל האנינות על משה רבנו, הרי אותה עת כאילו מת בה משה רבנו, ולכן אומרים צדוק הדין.

אף על פי שבפרשת האזינו (לב מח) מפרש רש"י את הפסוק 'בעצם היום הזה', שאמרו ישראל שלא יניחו את משה למות, ואמר הקדוש ברוך הוא הריני מכניסו בחצי היום, אין זו סתירה לדברינו. כי מה שאמרו ישראל שלא יניחוהו, היינו שלא יניחוהו לעלות להר, ומכיון שאמר הקדוש ברוך הוא למשה 'ומת בהר אשר אתה עלה שמה', לא יוכל למות כל זמן שלא יעלה בהר. העליה להר אכן היתה בחצי היום, אבל מיתתו של משה שפיר יש לפרש שהיתה רק בצאת היום.

עפ"י יעלת חן

נושאי הדף בעלון

ברכה על גוי נאה.....עבודה זרה כ

'היתר מכירה'

בשמיטה.....עבודה זרה כא

חרוזים בדברי חז"ל.....עבודה זרה כב

להעיר אביו לתפילה וקריאת

שמע.....עבודה זרה כג

השתנות הטבעים ברפואת הנפשות

ולמוד התורה.....עבודה זרה כד

ריפוי גויים בשבת.....עבודה זרה כה

ריפוי מחלל שבת

בשבת.....עבודה זרה כו

כפתור ופרח.....עמוד 5

יום שישי כד אלול

עבודה זרה כ

ברכה על גוי נאה

בשׁו"ת קול גדול (סי' ט) למהר"ם בן חביב כתב שצריך לברך על גוי נאה 'שככה לו בעולמו'. והביא ראיה **מהירושלמי** (ברכות פ"ט ה"א) שמבואר שם הרואה אילנות נאים ובני אדם נאים אומר ברוך שכן ברא בריות נאות בעולמו, מעשה בר"ג שראה אשה גויה נאה ובירך עליה. והקשו שם איך עשה כן הרי אמרו חז"ל 'לא תחנם' לא תתן להם חן, ותירצו בירושלמי, מה אמר אבסקטא לא אמר, [פי' הערוך, ערך אבסקנטיה, פי' בלשון רומי דברים המורים על חילוק כבוד]. והיינו שלא חלק לה כבוד, אלא רק נתן שבח והודאה לש"ת שברא בריות נאות בעולמו, שכן אפילו ראה גמל נאה סוס נאה חמור נאה, אומר ברוך שברא בריות נאות בעולמו.

אמנם הקשה מסוגיין שלא משמע כן אלא שרשב"ג הודה לקב"ה ואמר 'מה רבו מעשיך ה' אבל לא בירך הברכה, ותירץ, שבכדי שלא נאמר שהבבלי חולק על הירושלמי, צריך לומר שרשב"ג ראה כבר פעם אחרת בריה נאה ביותר, ולדעת הראב"ד אינו מברך רק בפעם הראשונה, וכמ"ש הטור בשמו (או"ח סי' רכה), ולדעת הפוסקים החולקים (טור שם) שמברך אחד לשלושים יום, י"ל שרשב"ג ראה כבר בתוך שלשים יום, ולכן רק הודה להשי"ת שברא בריה נאה כזו ולא בירך בשם ומלכות. אבל באמת אם ראה בפעם הראשונה גוי נאה שנהנה בראייתו צריך לברך משום שלא גרע מבהמה נאה.

והנה **בשׁו"ע** (שם סי') נפסק שאפילו על גוי מברך בשם ומלכות שככה לו בעולמו. **ובברכי יוסף להחיד"א** (שם סק"י) כתב, שבתשובת **מהר"י מולכו** (כת"י, סי' נב) דקדק על דברי השו"ע מהגמ' בסוגיין, שהרי רשב"ג לא בירך ברכה זו, אלא אמר 'מה רבו מעשיך ה' אבל לא בירך הברכה, ומה שאמרו בסוגיין אח"כ דאמר מר הרואה בריות טובות וכו', הכוונה רק להביא דוגמא משם ולא שאמר על העכו"ם הברכה עצמה. אלא שהחיד"א העיר על זה מהירושלמי הנ"ל שר"ג בירך שככה לו בעולמו, וכתב שכן משמע פשט סוגיין שמסיים דאמר מר וכו' שמשמע שהודאת רשב"ג היתה באופן המבואר שבירך ברכה. וסיים החיד"א שמן האמור תשובה למה שהקשה הפרי חדש בליקוטים על דברי **הבית יוסף** (שם), למה מביא ראיה לדין זה לברך על גוי נאה מהירושלמי, והרי תלמוד ערוך הוא בבבלי בסוגיין. ולפי זה י"ל שמהבבלי אין ראיה כ"כ, ש"ל כמהר"י מולכו, ולכן הביא הבית יוסף מהירושלמי.

[ועיין **בשפתי צדיק** (פורים אות יח, הו"ד בספר פסקי תשובות פיעטרקובסקי ח"א סי' קלא) שכתב להסתפק אם מותר לומר שהמן היה גוי גדול נאה וחכם, האם יש בזה איסור משום 'לא תתן להם חן', או שע"ז יתרבה שבח השי"ת שאבדו על שארב על ישראל, ועיין בסוטה (מב:) שאמרו 'עדיין לא הגענו לחצי שבחו'].

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום שב"ק כה אלול

עבודה זרה כא

'היתר מכירה' בשמיטה

בקונטרס שבח הארץ, כתב האדר"ת להוכיח מסוגיין שאין איסור להפקיע שביעית באיזה היתר, שאם לא כן מדוע לא אסרו חז"ל בסוגיין מכירת שדות לגוי גם מטעם שמפקיע איסור שביעית מהם, ולא אמרו אלא שהמוכר שדות לעכו"ם מפקיע ממעשרות, וכתב שאפשר שחז"ל כבר בימיהם לא החמירו בזה, שכבר ראו שהוא דבר שאי אפשר לעמוד בו. ועיי"ש שהאר"ך בכמה ראיות על הפקעה מחיוב מצוה.

והנה בפוסקים האריכו לדון אודות מכירת קרקעות לעכו"ם בשנת השמיטה. **בשׁו"ת ישועות מלכו** (יו"ד סי' נג) צידד להתיר בזה וכתב, בדבר השמיטה תמה אני הלא למכור הקרקע הוא היתר פשוט, וכל ישראל הדרים בחו"ל נוהגים כן, הן לענין מכירת בכורות, והן לענין מכירת חמץ בפסח, והן היהודים אשר יש להם כפרים ושדות בשבתות השנה, ואם כי בהיות ישראל על אדמתם חלילה להם למכור באשר הבטיח להם השי"ת (ויקרא כה כא) 'וצויתי את ברכתי', לא כן בזמן הזה שבעוונותינו הרבים מעט מן המעט אשר יש להם נחלת שדה, בפרט כי גדולי רבני ספרד אשר צפרנם עבה מכריסים של חכמי אשכנז הם מתירים שיעבדו הנכרים בשביעית ע"י מכירה, ולעבוד ישראל לא הותרה לא למעשה ולא להלכה גם ע"י מכירה, רק שיעבוד נכרי ע"י מכירה, ואיך נוכל לעשות תורתם פלסתר, והאמת כי ע"י פחזותם של האשכנזים יצא מכשלה גדולה כי יעבדו ישראל בעצמם את שדותיהם, אמנם אני לא כתבתי לא לאיסור ולא להיתר כי אם המכתב הראשון אשר כתבתי בהיתר המכירה, ומעולם לא עלה על דעתי שיהיה איש חושש בזה להחמיר.

עוד כתב טוב להתיר למכור לנכרי, ואע"פ שאסור ליתן ולמכור קרקע בא"י, כיון שהוא לטובת היישוב פשוט שאין כאן איסור של 'לא תחנם' בפרט כשמוכר ע"מ להחזיר שמועיל בחמץ, ולא נאסר במתנה ע"מ להחזיר, ובשביעית בזמן הזה שאינו אלא מדרבנן פשוט שאין להחמיר וזה פשוט.

אולם רבים מגדולי ישראל חלקו על המתירים, ולא הסכימו להיתר זה, ובהם המהר"י"ל דיסקין ורבי שמואל סלנט, שהודיעו בכרוז (הו"ד בסדר השמיטה להר"מ טוקוצינסקי עמ' עה) כי אין שום היתר לחרוש ולזרוע ולקצור ולנטוע, הן על ידי עצמו הן על ידי נכרי, לבד מעבודת האילנות שיתקיימו האילנות מותר מצד הדין.

יש שכתבו לאסור זאת גם מצד איסור 'לא תחנם', כמבואר בחזון **איש** (שביעית סי' כד סק"ד) שכתב, אע"ג שלענין לא תתן להם חן, כל שעושה בשביל רווח ישראל מותר, מכל מקום לענין חניה בקרקע אין חילוק, והטעם, שנתנית חן אינו אלא ברגש החנינה שנותן בשביל הגוי אבל לא בדורש טובת עצמו, אבל חניה בקרקע עצם המציאות של עובדי עבודה זרה על אדמת ישראל בקנין שנוא לפני המקום, וכל שקנה הקרקע הרי עובד עבודה זרה חונה על קרקע הארץ, ולא ניתנה תורה לשיעורין, וכל נכרי שמכר לו עובר בלאו אף שלפי ראות עינינו אינו מתאחז בה.

בספר **בני ציון** (ח"ב סי' נה) הוסיף להביא הוכחות שאין סברא להתיר מתן חניה בשביל טובת ישראל, מדברי הגמרא (גיטין מד.) שהעמידה אופן להתיר דמי מכירת הקרקע לגוי רק באופן שאנס הגוי את הקרקע, ומטעם שהוא כמציל מידם, ולכאורה מדוע לא העמידו היתר מכירה לגוי בכל אופן שהוא לטובת ישראל, אלא וודאי שגם כשזה לטובת ישראל אסור למכור.

יום ראשון כו אלול

עבודה זרה כז

חרוזים בדברי חז"ל

בספר חסידים (סי' תשפא) כתב, שכשגלו ישראל היו אומרים הפריצים שירי גויים יפים המתוקנים במשקל, לכך התחילו ישראל לעשות חרוזים. ומדבריו מבואר שתחילת השירים המתוקנים במשקל היה אצל הגויים.

וכן מבואר גם **הר"י אלחריזי בספר תחכמוני** (שער יח) שבני ערב הם אשר החלו בזאת, וכלשונו במליצתו, דעו כי השיר הנפלא, אשר בפנינים מלא, היה בתחילה לבני ערב לנחלה. והם חיזקו בו כל בדק, ושקלוהו במאזני צדק. והציבוהו על מכונו, והקימו משכנו, וערכו שלחנו, והאכילו מנו. ובנו עליותיו, ופסגו ארמנותיו, המה קרוהו ויעמידו דלתותיו. ולהם על משוררי תבל המעלה העליונה, וכי יקראו אנשי העיר הם יענו ויעלו ראשונה. ואף על פי שיש גם בכל אומה משוררים, ומתעסקים במלאכת השירים. כל שיריהם לנגד שירי ישמעאלים לא לעזר ולא להועיל, וכל מליהם הבל הם ואין בהם מועיל. כי אין השיר הנעים במבטאו, הערב ממקראו, כשמש בשיאו, וכשחר נכון מוצאו. כי אם לבני ערב לבדם, וכל הגויים כאין נגדם. גם בני עמנו אחר גלותם מאדמתם, שכנו רבים מהם עם בני ערב בארצותם, ונהגו לדבר בלשונם, ולהגות בהגיונם. ובהתערבם עמהם, למדו מלאכת השיר מהם, כמו שנאמר (תהלים קו לה) 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'. כי בעוד היו אבותינו שוכנים בעיר הקודש לא נודע להם שיר שקול בלשון הקודש, רק ספר איוב ומשלי ותהלים הם פסוקים קצרים וקלים וידמו לחרוזי שיר, אבל אין להם חרוז ואינם שקולים. ועיי"ש שהאריך בזה עוד.

גם **הריה"ל בספר הכוזרי** (מאמר ב) דיבר בגנות שירי המשקל, ועל שאין הם מתאימים ללשון הקודש, וכתב (אות עה) שכבר היה לנו רוחב בדרכי הפיוט אשר איננו מפסיד לשון כשנשמר החרוז, אבל השיגנו באמירת המחובר מה שהשיג את אבותינו, במה שנאמר עליהם 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'. ועל דברי הכוזרי שיקהל היהודים טורחים להגיע אל מעלת הסדור ולחקות זולתכם מהאומות, ותכניסו העברית במשקליהם' (אות עג), השיב החבר (אות עד) ש'זה מתעותנו ומרינו'.

וכן כתב גם במחברת הערוך (ד: - ה.), שזהו הטעם שלא נהגו ישראל לעשות פיוטים וחרוזים קודם שנתערבו בבני ערב, מפני שלשון הקודש אינה כלשונו אחרות, ואילו היה הפיוט והחרוז והמשקל טוב היו עושים אותו בני קרח ודוד המלך שהיו משוררים. והאריך בזה, והביא שאף שריה"ל חיבר פיוטים רבים, 'עשה תשובה לפני מותו שלא יפייט לעולם'. וכ"כ ר"ש אבן תיבון ובנו ר"מ בהקדמותיהם לקהלת ושיר השירים בגנות החרוזים והפיוטים בלשון הקודש.

ובענין זה נחלקו דונש, שייסד את כללי משקל החרוזים בלשון הקודש, עם תלמידי מנחם בן סרוק, שכתבו בספר תשובות תלמידי מנחם (עמ' 20) דברים חריפים נגד שיטת המשקל של דונש. **במקור חסד** (על ספר חסידים שם) ציין לדברי התחכמוני והכוזרי, אך כתב שנמצאו בחז"ל הרבה שירים משוקלים או מחורזים והרבה פתגמים בחז"ל הם בחרוז, וציין בזה לסוגייתנו, אמר רבה, היינו דאמרי אינשי 'מכתבא גללא בזע, רגלא בחבריה ידע'. [ורש"י ד"ה מכתבא] ביאר הפתגם 'השיש מפחד מהמכתב והרכיל מפחד מחברו', כלומר, כשם שהשיש מפחד מהברזל שחוקק עליו כך הרכיל והבליעל מפחד מחברו], הרי שגם חז"ל השתמשו בחרוזים, וכן הביא מקומות נוספים.

יום שני כז אלול

עבודה זרה כג

להעיר אביו לתפילה וקריאת שמע

בגמרא מסופר על דמא בן נתינה, שחכמים רצו לקנות ממנו אבנים לאפוד בעד ממון רב, והיו המפתחות מונחות תחת מראשותיו של אביו ולא צערו להעירו משנתו.

בדברות משה (קדושין לא. סי' נ' הערה יז) הקשה, שהרי רוב האבות יש להם הנאה גדולה שירוויחו בניהם ויצטערו הרבה אם בניהם לא ירויחו, ואם כן באופן זה ודאי שהבן מחוייב להקיצו, ולמה שיבחו חכמים את דמא בן נתינה ואמרו שכך הדין בכיבוד אב ואם. ואף אם נאמר שדמא החליט שלא יספר סיפור זה לאביו ולכן לא היה מצטער ממה שהפסיד את הממון, מכל מקום עדיין קשה, שכיון שהיתה לאביו הנאה מהריוח הגדול, הרי לא היה לו שום צער במה שהיה מקיץ אותו, ואדרבה החסיר לו השמחה הגדולה שהיה הבן מרויח, ובכל אופן היה לו הפסד ממון בלא שום תועלת ולא שייך להחשיב זה למצוה, ואף לא למידת חסידות.

וכתב שמוכרחים לדחוק שאביו לא היה שפוי בדעתו ולא היה מבין להנות מזה, ואף שלא הוזכר רק על אמו שקרעה בגדו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו כשהיה יושב בין גדולי רומי, שהביאו התוס' (קידושין לא. ד"ה ובאת אמו) שיש במדרש שהיתה מטורפת מדעתה, מכל מקום יש לומר שגם אביו היה כן, וכמו שמוכח מצד הדין וכאמור.

אך **בערוך השולחן** (יו"ד סי' רמ"מ) הביא מה שכתב **בספר חסידים** (סי' שלו), שהבן שבא לידו ריוח ואביו ישן, למדנו מדמה בן נתינה שאסור לו להקיץ את אביו. אבל אם בא ריוח לאביו, ואם לא יקיצו משנתו יפסיד אביו ממון ואחר כך כשיקיץ מעצמו יצטער יותר על שלא הקיצו, והבן יודע דעת אביו ששמח כשמקיצו בשביל אותו דבר, מצוה להקיצו מאחר שאביו שמח על זה, וכן כשמקיצו ללכת לבהכ"ס או לדבר מצוה.

וכתב בערוך השולחן שלכאורה במעשה דמא בן נתינה היה האב נהנה מהריוח שיבוא לבנו, ואף על פי כן מבואר שאסור להקיצו, וכתב שאולי הכל לפי מה שהוא אדם ותלוי אם האב יצטער אם לאו [וכדברי הדברות משה]. וכתב שגם אם רואה שנכון להקיץ את אביו, טוב יותר להקיצו ע"י אחר ולא על ידי עצמו, ושכמדומה שכן המנהג וכן נכון לעשות.

וכן משמע מדברי **הט"ז** (יו"ד סי' רמ"סק"י) שאביו של דמא בן נתינה לא היה רוצה בריוח בנו, שכתב מקור לדברי **הרמ"א** (שם ס"ה) שאם האב רוצה לזרוק מעות של בנו לים יכול הבן למונעו, אבל אם רוצה להעביר ממנו ריוח בעלמא, אסור למנעו, וכתב הט"ז שזהו המעשה בנכרי באשקלון שהפסיד ריוח בשביל כיבוד אביו, ומשמע שאביו לא היה רוצה שירויה. וכן הביא מדבריו **בחי' אדם** (חי"א כלל סז סי"א).

וממה שכתב בספר חסידים שאם האב שמח בדבר מצוה להקיצו, ולכן יש להקיצו כדי לילך לבית הכנסת או לדבר מצוה, גם **בחי' אדם** (שם) הביא דבריו להלכה, ובערוך השולחן (שם) כתב שנראה שזהו דווקא כשיעבור זמן תפילה אם לא יקיצו עכשיו משנתו. ועיין במה שדן **בשו"ת משנת יוסף** (סי' כד) אם יש להקיץ את אביו כדי שלא יעבור סוף זמן קריאת שמע הראשון [מג"א].

השתנות הטבעים ברפואת הנפשות ולימוד התורה

גם בענין סדר והנהגת לימוד הזכירו הפוסקים 'שינוי הטבעים' כמבואר בתשובת הגר"ש קלוגר (שו"ת האלף לך שלמה י"ד ס"י רנו) לקהילה שמקצת אנשיה עשו להם חבורה ללמוד בחיבור תלמוד לשון עברי, שאמנם לימוד הדקדוק או הגיון בימים הראשונים שלא אחזו בו המתפלספים והפוקרים ודאי הוי ראוי ללמדו, אך כעת שהם אחזו בו ראוי להתרחק מהם כמטחוי קשת, והוסיף וכתב 'והנה התבוננו וראו זה גלוי לכל, כי כעין רפואת הגוף הוי רפואת הנפש, וצאו וראו ברפואת הגוף דירשו ברופאים כמה נשתנו הטבעים, מה שהיה בימים הקדמונים לרפואה עתה לא יועילו ולא יצליחו, ובדור הזה צריך רפואה אחרת, ולא די שרפואות הראשונים לא יועילו רק לפעמים גם יזיקו, כן הוי גם בחולי הנפש. כן העם הזה אנחנו בני ישראל, בימים הראשונים היו נשמות גדולות וקדושות, ואם נחלשו היה חולאת קטן, ודי היה ברפואות קלות אף בפרפראות לחכמה, אבל עכשיו בדורותינו הנשמות קטנות, וחולאת נפשתינו הוי חולאת גדול ואין די לנו ברפואות קטנות רק ברפואות יקרים בשי"ס ופוסקים וקבלה, שמעו ותחי נפשכם.'

ובספר אמת ליעקב (קמיוצקי, נשים נזיקין ח"ב עמ' נב - נג) כתב בענין שינוי דרך הלימוד לפי השתנות הדורות, שמקובל הוא אצל כל מאמין בעיקרי דתנו כי התורה המצויה עתה בידנו היא היא הנתונה למשה רבנו. וברור הוא אצל כל אחד, כי משה רבנו ועזרא הסופר והלל הנשיא והרמב"ם והרמ"א, כולם נטלו בימי החג אותם ארבעת המינים שאנו נוטלים, וכן תקעו באותו שופר שאנו תוקעים, ואין שום שינוי באופן קיום המצוות. ואילו במצות תלמוד תורה אנו רואים שמדור לדור אנו רואים שמשנתנים אופני קיום מצוה זו, וכמה מדינה קיבלו צורה אחרת לגמרי. בתחילה מי שיש לו אב מלמדו תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ו כבן י"ז ומי שהיה רבו כועס עליו מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר (בבא בתרא כא.), הרי שבמצוה זו שינו וחזרו ושינו ותקנו וחזרו ותקנו. וקשה מי התיר להם לבטל דרשת 'ולמדתם אתם' (דברים יא יט) ודרשת 'כי מציון תצא תורה' (ישעיה ב ג), שלפיהם קבעו את צורת הלימוד עם הבנים.

ועוד, לפי דברי המשנה (אבות פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד, ואף על פי כן בזמן גדולי הפוסקים האחרונים, הב"ח והש"ך עד דורותינו אלו, הזניחו את לימוד התנ"ך. גם בימינו, כשהתינוק אין לו ידיעה אפילו שטחית בתורה שבכתב, כבר מתחיל הוא לימוד הגמרא, ומזניחים לגמרי את לימוד התנ"ך. ומי הוא שהרשה להם רעפורמות כמו אלו. ועוד, הלכה פסוקה היא שדברים שבעל פה אסור לאמרם בכתב, ומפני 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' (תהלים קיט קכו, גיטין ס.). וההיתר הזה התפשט ונתרחב עד שכל גדולי ישראל ברכו ברכת שהחיינו כשזכו להעלות דבריהם על הכתב, ובלי שום היסוס וחשש כתבו דברים שבעל פה, ולמצוה וזכות נחשב, וקשה איך התהפך הדבר מן הקצה אל הקצה. אלא שהכלל בלימוד התורה הוא שהמעשה קובע את צורת גדר הלימוד, כמו שנאמר (דברים ה א) 'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם', ואמרו חכמים (ספרי עקב מא), גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. ולכן המעשה מגדיר את אופן קיומה של מצות תלמוד תורה וחומר הנלמד. ולפיכך עם שנוי העתים וחליפת הדורות והשתנות גדר המעשה, משתנים גם אופני הלימוד וחלקי התורה הנלמדים.

ריפוי גויים בשבת

בהמשך סוגייתנו מבואר שגוי עובד ע"ז אין מעלין אותו אם נפל לבור, וכתב הרמב"ם (ע"ז פ"י ה"ב) שמכאן אתה למד שאסור לרפאות עובד ע"ז אפילו בשכר, ואם היה מתיירא מהן או שהיה חושש משום איבה מרפא בשכר אבל בחנם אסור, וגר תושב הואיל ואתה מצווה להחיותו מרפאים אותו בחנם. ודין זה הוא לענין רפואה בחול, כשאין צריך לעבור על איסור לצורך ריפוי, שבוזה אם אינו עובד ע"ז אלא מקבל עליו ז' מצוות בני נח יש לרפאותו, וכן במקום איבה התירו אפילו כשעובד ע"ז. ודנו הפוסקים לענין רפואתו בשבת, על פי המבואר בסוגייתנו לענין מיילדת בשבת.

בשו"ת דברי חיים (ח"ב או"ח ס"י כה) נשאל אם מותר לרופא ישראל לחלל שבת לגוי. והשיב, הנה זה פשוט באחרונים שדבר שבות מותר משום איבה, כמו שכתבו **בכנסת הגדולה** (או"ח ס"י של בהגה"ט אות א) ובתוספת שבת (ס"י של סק"ה), ואף **שהפרי מגדים** (שם א"א סק"ה) הניח דין זה בצ"ע, אבל וודאי פשטות הסוגיא נראה שבדברנו עושים משום איבה. אך באיסורים דאורייתא לא מצאנו שמחללים שבת ועוברים עליהם אלא רק משום פיקוח נפש ודאי של ישראל, אבל משום חשש שנאת הגוי אין מחללים שבת באיסור דאורייתא, ולכן בודאי יש להחמיר. אך המנהג ברופאים שמקילים, ושמע שהוא מתקנות ארצות להתיר להם, אבל לא ראה זה בספר.

אך **במשנה ברורה** (או"ח ס"י של סק"ח) הביא בשם המגן אברהם שבמקום שיש לחשוש לאיבה יש להקל לילד נכרית גם בשבת אם אין בזה חילול שבת. וכתב, שהרופאים בזמנינו אפילו היותר כשרים אינם נזהרים בזה כלל, ומעשים בכל שבת שנוסעים כמה פרסאות לרפאות גויים, וכותבים ושוחקים סממנים בעצמם, ואין להם על מה שיסמוכו, שאפילו אם נאמר שמותר לחלל שבת באיסור דרבנן משום איבה בין הגויים, איסור דאורייתא בודאי אסור לכ"ע, ומחללי שבת גמורים הם במזיד, השם ישמרנו.

ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד ס"י עט) תמה על דברי המשנה ברורה, שהרי ברוסיה בעיירות הקטנות שהיה רק רופא אחד בכל הסביבה, הרי ודאי ברור שאם לא היה הולך לרפא את הגויים, היו הורגים אותו בטענה שגרם מיתה לבנם ובתם וכדומה, וכיון שיש עכ"פ ספק נפשות, הרי אף בשביל ספק קטן מקילים בפיקוח נפש. וציין לדברי **החת"ס** (יו"ד ס"י קלא, הנ"ל) שכתב בפירוש שאם יש באיבה זו חשש סכנת נפשות יש להתיר אפילו מלאכה דאורייתא.

והביא מה שכתב **בדברי חיים** הנ"ל שהוא מתקנות ארצות להתיר להם, ולכאורה לא מובן איזה תקנה שייך בזה, וצריך לומר שכוונתו שאף שהדברי חיים סובר שאין לחשוש לסכנה בשביל איבה, מ"מ לא אמר למחות ברופאים שמקילים, משום שלא הוברר לו שאין חשש סכנה, כיון שהאומדנא שלו שאין לחשוש לסכנה היתה רק על מקומו, ואפשר שבמקומו ובסביבתו היו הרבה רופאים ולא היה איכפת להם כל כך. ואף שודאי ניתוספה יותר שנאה בשביל זה, הרי היא שנאה בעלמא כסתם שנאה שמעולם שונאים הגויים את ישראלים, שיש שונאים ביותר ומ"מ אין בזה ענין סכנה. אבל ידע הדברי חיים שבודאי יש מקומות שאין מצויים רופאים, ושם יש חשש סכנה וכנ"ל, אבל כתב שנוהגים הרופאים להקל גם במקומו ואינו מוחה בהם, כי שמע שיש תקנה להתיר להם בכל מקום, כדי שלא יטעו להחמיר אף במקומות שהאיבה תביא לסכנה, וזהו טעם תקנת הארצות. ואין זו תקנה כתקנות חכמים, אלא מעיקר הדין צריכים לנהוג כך, ולשון תקנה הוא על שיפרסמו דבר זה. והדברי חיים בעצמו אולי היה סבור שמקום למקום לא יבואו ללמוד, ועכ"פ לא מיחה אף במקומו שלא היה חשש סכנה.

עבודה זרה כו

ריפוי מחלל שבת בשבת

במסכת יומא (פה:) דרשו, מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת, רבי יונתן בן יוסף אומר 'כי קודש היא לכם' (שמות לא ד), היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה. ר' שמעון בן מנסיא אומר, 'ושמרו בני ישראל את השבת' (שם לא טז), אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

וכתב בספר **צמח דוד** (משאלוניקי, פרשת כי תשא, ח"א דף קצא טור ד) שר"י ורשב"ם לא נחלקו, אלא שר"י אמר את מקור הדין שהוא ממה שנאמר 'כי קודש היא לכם', ורשב"ם אמר שהכתוב מפרש את הטעם, שהוא כדי שישמור שבתות הרבה. ולפי"ז אם החולה אינו שומר שבת אין לחלל עליו שבת, כיון שאין שייך בו הטעם שישמור שבתות הרבה.

וסמך לדבר הביא ה**צמח דוד** ממה שאמרו בסוגייתנו, שאומרים לנכרים שהטעם שאין מיילדים אותם בשבת הוא משום שבשבילנו שאנו שומרים את השבת, מחללים שבת, אבל בשבילכם שאינכם שומרי שבת, אסור לנו לחלל את השבת. ואם כן הוא הדין שבשביל מחללי שבת שאינם שומרים שבת אין מחללים.

ובזה ביאר את הפסוקים בפרשת כי תשא, 'ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות ימות כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה', מי ששומר את השבת והרי הוא בכלל 'ושמרתם את השבת' עליו נאמר 'כי קודש היא לכם' והיינו כדברי ר' יונתן 'היא מסורה בידכם ולא אתם מסורים בידה'. אולם 'מחלליה', מי שאינו שומרת את השבת 'מות ימות', כלומר שאם הוא בענין שמסוכן למות יניחו אותו שימות מעצמו ואין מחללים עליו שבת להצילו במקום פיקוח נפש. ולפי שיש להקשות שאעפ"כ יצילוהו שמא יעשה תשובה וישמור שבתות הרבה, לזה אמר הכתוב 'כי כל העושה בה מלאכה ונכרתה', בכרת מן השמים, וקשה למה אין ממתנינים לו מן השמים שמא יעשה תשובה וישמור שבתות הרבה, הרי מוכח שאין להצילו משום שמא ישמור שבתות הרבה, ועל כן אין מחללים עליו שבת.

בספר **גן רוה** (פרשת כי תשא) הביא דבריו וכתב (דברי חנוך אות ד) שדברים אלו מכוונים לפי הדרוש אך לפסק הלכה יש לעיין בזה, וכבר כתב **בשו"ת נודע ביהודה** (מהדו"ת אהע"ז סי' פא) שהדרשנים משנים לפעמים לפי הצריך להם, וכאן הוא דין חדש שאינו מבואר בשום מקום, והאריך לדון בזה, והראה פנים להלכה זו במומר לחלל שבתות בפרהסיא ובעדים, עיי"ש.

והנה **בפרי מגדים** (או"ח סי' שכח מש"ז סק"ו) כתב שפשוט שמומר לחלל שבת בפרהסיא שהוא ממורדי דין ולא מעלין, אין מחללין עליו את השבת. אך **בשו"ת חלקת יעקב** (או"ח סי' קנד) כתב תימה ע"פ דברי הגמרא (קידושין מט:): שהמקדש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור, חוששים לקידושין, שאפשר שהרהר תשובה בלבו באותה שעה. וב**בית שמואל** (אהע"ז סי' מב ס"ק כב) כתב שדווקא כשאמר 'על מנת שאני צדיק גמור' חוששים שהרהר תשובה בלבו, שיש רגלים לדבר שנתן דעתו על התשובה הואיל והתנה כן, ואף בנידון זה ודאי יש רגלים לדבר, כיון שהוא שוכב על ערש דוי והוא חולה שיש בו סכנה, והדעת נותנת ששב וניחם על הרעה. ועכ"פ מידי ספק לא יצאנו, ולענין חילול שבת די במה שיש ספק, שאף ספק פיקוח נפש דוחה שבת, ולא גרע מדין תשעה גויים ואחד ישראל ופירש אחד מהם שמחללים עליו את השבת ומפקחים עליו את הגל אם נפל עליו (כתובות טו:).

לשנה אחרת נולדה לו פרה אדומה

אומר ר' יצחק מוערק, אפילו מגמרא זו שלכאורה היא מתכוונת לספר בשבחו של עכו"ם, למדים אנו על שבחם של ישראל דוקא, שהעכו"ם לא חס על הפסד ממון רב בשביל מצות כבוד אב שיש בה טעם, אבל ישראל אינם חסים על ממונם בכדי לקיים מצוה פרה אדומה שהיא חוקה בלי טעם. ובירושלמי הביא מעשה זו וז"ל בו בלילה ילדתו פרה אדומה ושקלו לו ישראל משקלה זהב, ורבותינו הקדושים אמרו דלכן נתן הקב"ה שכרו בפרה אדומה דוקא, באשר היה קטרוג גדול שנכרי פיזר הון רב בשביל כבוד אב, ולמען לשכך הקטרוג נתן הקב"ה לו פרה אדומה להראות כי הנכרי פיזר רק על מצוה שכליית, לעומתו עם ישראל פיזרו כך על מצות פרה אדומה שהיא חקיית, ולכן גורס הירושלמי בו בלילה, למען שלא יהיה אף רגע אחד זמן לקטרג על עם ישראל הקדושים, ובוזה תקף השתיק הקב"ה את המקטרג.

(מגדולי התורה והחסידות, ווערק)

כולם גרים גרורים הם לעתיד לבא

כתיב (בראשית כד ב) 'ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק', רצה לומר כי בגלות הזה שאנו מקוים בו ליום השלישי הבית השלישי שיבנה בב"א, והציץ והביט בעו"ה כי המקום עדיין מרחוק, ואין זה כי אם התחברותינו באומות העולם ויתערבו בגוים ואין תקנה אלא בהפרד מהם, על כן אמר אל ישמעאל ואליעזר שבו לכם פה עם הדומה לחמור מבלי שתתחברו עמנו, ואני והנער נלכה עד כה ונשתחוה אל ה' בהר בית ה', וסיים ונשובה אליכם כי כן יהיה ברצות אומות העולם להיות גרים גרורים ונרצה אנחנו ללמדם אורחות ה', נצטרך אנחנו לצאת חוצה לבוא אליהם ללמוד עמהם, אבל הם לא יבואו למחיצתינו וכתב 'כי לא יוסיף יבוא בך עוד ערל וטמא' (ישעיהו נב א), על כן ונשובה אליכם ולא אתם אלינו.

(חתם סופר, וירא)

כשם שעמדה לו חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה ולנאקדימון בן גוריון וכו' אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך אימתי רגזו וחלו מפניך בשעה שעמדה לו חמה למשה

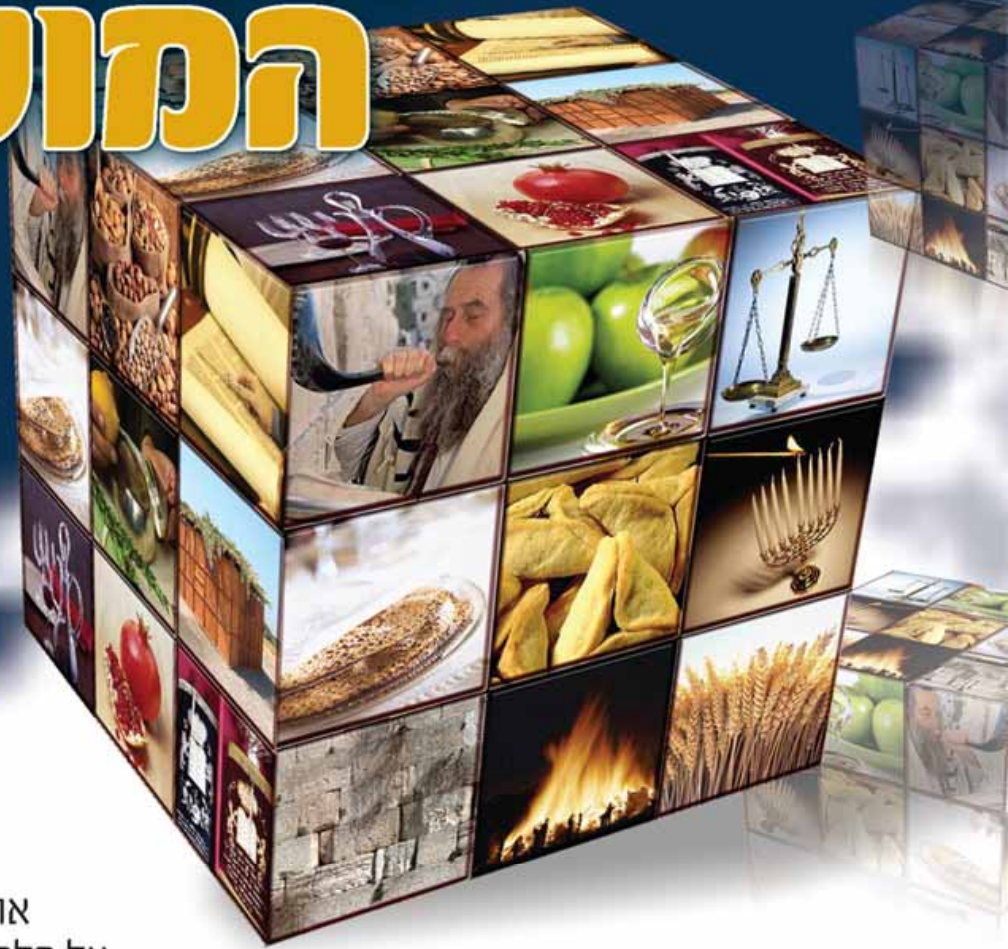
כתיב (דברים ג כג) 'ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר' וכו', צריך לדעת מה ציוה ליהושע, וגם לאמר שפירושו לאמר לאחרים, והרב החזקוני כתב כענין שנאמר פ' פנחס 'ויסמוך את ידיו ויצוהו' ע"ש ואינו מתישב. ואפשר לומר כמ"ש רז"ל שעמדה לו חמה למשה רבינו ע"ה במלחמת סיחון כשם דעמד ליהושע ע"ה, וכתבתי בעניותי בפני דוד דלא נכתב בפירוש רק בגזירה שוה דאחל אחל, דלמשה רבינו ע"ה לאו רבותא היא דפני משה כפני חמה, אך יהושע ע"ה דהוא כפני לבנה ויגזור על החמה הוי רבותא. וזה רמז ואת יהושע ונכתב מלא דביום שעמדה חמה ליהושע יתגדל שמו, וזה רמז 'ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר' שהוא יאמר שמש בגבעון דום, והיינו דקאמר 'עיניך הרואות את כל את אשר עשה' לרבות שעמדה חמה 'כן יעשה לכל הממלכות' כלומר דבמלחמות ההם כה יהיה שתעמוד חמה.

(חומת אנך, פרשת דברים)

משנת המועדים

עוז והדר

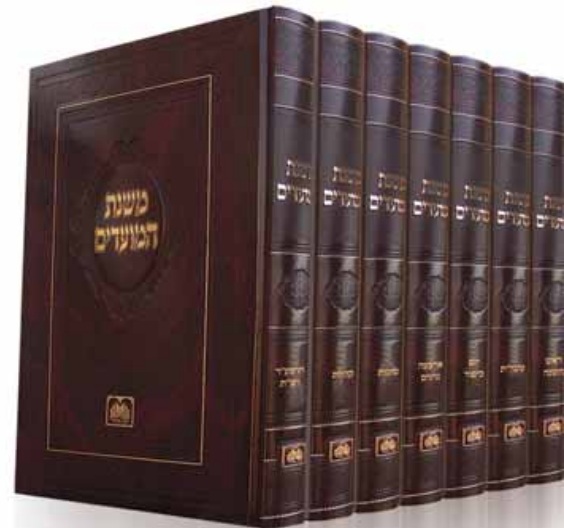
חיים מאוירים
לב
חג ומאכל

אוצרות משובחים וליקוטים נפלאים
על הלכות החגים, תורת הימים ועניניהם,
בתלמוד, בהלכה ובחסידות.

הכרכים המהודרים, מתאימים עד מאוד
בכדי לכבד ידידים ובני משפחה,
בהענקת מתנת חג תורנית, עשירה ומפוארת.

56 ש	ארבעה מינים	49 ש	אלול
56 ש	סוכות	56 ש	ראש השנה
48 ש	קהלת	56 ש	עשרת ימי תשובה וערב יום כיפור
56 ש	הושענא רבה ושמחת תורה	56 ש	יום כיפור

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66